

*Наталія Петрівна МАРЧЕНКО,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ
(Київ)*

*Вікторія Василівна ПАТИК,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ
(Київ)*

«УКРАЇНЬСЬКА БІОГРАФІСТИКА = BIOGRAPHISTICA UKRAINICA»: ФІКСАЦІЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІОГРАФІЧНОГО ДИСКУРСУ В УКРАЇНІ

У статті аналізуються публікації наукового збірника «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica» (1996–2018 pp.). Виокремлено основні напрями біографічних публікацій та розкрито їх інформаційні можливості.

Збірник є визнаною платформою найгрунтовніших фахових дискусій у біографічній сфері в Україні. На його основі виникли та розвиваються нові для української науки дослідницькі напрями (вивчення досвіду і сучасних проблем світової і вітчизняної біографіки, вдосконалення моделей і жанрів довідкової біографістики, формування електронних ресурсів біографічної інформації, розширення джерельної бази біографічних досліджень, застосування біографічної інформації для вивчення міжетнічних і міжкультурних взаємодій, патріотичної консолідації). Авторами «Української біографістики» дано значний поштовх розвитку сучасної персональної бібліографії, дослідженням бібліотечної, гендерної, музичної, слов'язознавчої біографіки, вивченню виховного значення біографічної літератури для дітей та юнацтва. Також запропоновано нові формати досліджень із «класичних» напрямів гуманітаристики, пов'язаних із біографікою, — мемуаристики, археографії, поширення в суспільстві біографічного знання, форм і методів комунікації з читацькою аудиторією та видавничими й інформаційними структурами, піднесення ролі у цій роботі бібліотек.

Ключові слова: біографістика, Інститут біографічних досліджень, науковий збірник, біографічна спільнота, джерела біографічного дослідження.

Біографістика (як спеціальна наукова дисципліна гуманітарного циклу) та біографіка (як сфера наукових історико-біографічних досліджень, літературної і публіцистичної творчості, видавничої й інформаційної роботи) традиційно були і нині залишаються в Україні важливим чинником духовного та інтелектуального поступу, котрий формує національне самоусвідомлення та безпосередньо впливає на консолідацію суспільства. Як складова соціально значущої інформації біографічна проблематика є також важливою частиною інформаційної безпеки України та дієвим знанневим ресурсом суспільства. Задля здійснення методологічних, теоретичних і методичних досліджень, спрямованих на осмислення та врахування вітчизняного й світового досвіду біографіки та біографістики 1996 р. у складі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського був заснований спеціалізований академічний науковий підрозділ — Інститут біографічних досліджень (далі — ІБД, Інститут), навколо якого поступово згуртувалося фахове співтовариство кваліфікованих дослідників-біографістів. Із метою забезпечення розвитку історико-біографічних досліджень Інститутом видається (нині — щорічно) продовжуваний науковий збірник «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica» (всього вийшло 16 випусків), що є фаховим із історичних наук і соціальних комунікацій та індексований низкою авторитетних у сфері соціогуманітарних наук зарубіжних наукометричних баз.

На сторінках видання відображений процес формування біографічних студій в країні, широкий спектр теоретичних і методичних напрацювань щодо творчого інструментарію біографістів, процес появи нових типів і видів біографічного письма тощо. Нині, осмислюючи столітню діяльність НБУВ та НАН України, в якій значну роль відіграло й біографічне знання зокрема, видається вартим уваги проаналізувати та систематизувати фактологічний масив інститутського видання. Відтак, **метою** нашої статті є: на основі аналізу матеріалів наукового збірника «Українська біографістика» з'ясувати, як саме і чому змінювалися проблемно-тематичні зрізи вітчизняного біографічного знання впродовж останнього двадцятиліття, та які перспективні напрями подальшого поступу вже означилися. Ми ставили перед собою завдання порівняти, як змінювалося упродовж цього часу коло дослідників і цікавих їм тем та персоналій, що вплинуло на біографічний дискурс загалом, що саме й чому стало в біографістиці тенденцією, а які напрями досліджень атрофувалися чи відійшли на периферію зацікавлень.

В основі нашого аналізу — масив біографічних публікацій наукового збірника «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica» (далі — УБ) за 1996–2018 рр. (вип. 1–16).

У своїй роботі ми користувалися статистичним, аналітичним і компаративним методами дослідження.

Як окремих цілісний інформаційний масив матеріали УБ частково розглядалися в матеріалах монографічного дослідження «Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання» (2016) [2], статті Н. П. Марченко до 20-річчя від дня заснування збірника «Людський вимір української історії» [3], низці узагальнюючих робіт В. І. Попика [4], роботі В. В. Бездрабко «Сучасний стан і перспективи розвитку вітчизняної біографістики» [1].

На момент заснування Збірника в Україні дослідження у галузі біографістики, біобібліографії та споріднених наукових дисциплін, як і вирішення практичних завдань розвитку довідкової біографіки, фактично розпочиналися заново, у загальному контексті відродження традицій вітчизняної гуманітаристики, освоєння нею досвіду європейської та світової науки після тривалої перерви, викликаної го-ніннями у попередні десятиліття проти української біографіки, зумовленими її патріотичною спрямованістю [4]. Із долею видання пов'язали своє ім'я та дослідження низка знакових для української науки постатей. Так, упродовж перших років існування (1996–1999 рр.) відповідальним редактором «Української біографістики» був засновник і перший директор Інституту біографічних досліджень НБУВ, доктор історичних наук В. С. Чишко, чий доробок та організаційні зусилля фактично лягли у засновок відродження на нових націєцентричних засадах біографічної справи в Україні новітньої доби. До редакційної колегії збірника в різні роки входили: доктори історичних наук, академіки НАН України Я. Д. Ісаєвич та І. Ф. Курас, доктор філософських наук, академік НАН України О. С. Онищенко, доктори історичних наук, член-кореспонденти НАН України В. М. Даниленко, Л. А. Дубровіна, М. М. Романюк, історик, іноземний член НАН України, член Наукового товариства імені Шевченка, Міжнародної асоціації українців О. Й. Прицак, доктори історичних наук В. О. Горбик, Т. В. Добко, Т. І. Ківшар (у 2009–2013 рр. — головний редактор), І. Б. Матяш, С. М. Міщук, В. Ю. Омельчук. Із 2014 р. видання очолив на той час Генеральний директор НБУВ, директор Інституту біографічних досліджень, доктор історичних наук, член-кореспондент НАН України В. І. Попик. На цьому етапі збірник вийшов на принципово новий рівень наукового осмислення викликів і спромог, які постають перед біографістами у добу інформатизації, панування комунікативних технологій в деконструкції традиційної гуманітаристики. До складу редакційної колегії увійшли доктор гу-

манітарних наук, директор бібліотеки імені Врублевських Литовської академії наук Нарбутас Сігітас (Литва), доктор філософських наук, директор Національної бібліотеки Азербайджану Тахіров Керим (Азербайджан), доктор політології, директор Інституту енциклопедичних досліджень Академії наук Молдови К. М. Манолаке (Молдова), доктори наук зі соціальних комунікацій Т. Ю. Гранчак і К. В. Лобузін.

У Збірнику друкували статті понад 270 авторів. Серед них науковці з більше, ніж 35 ЗВО України (із них понад 22 — університети, більше десяти є академічними установами), вчені-краєзнавці та фахівці низки провідних бібліотек, музеїв та архівів із понад 25 міст (Бердянськ, Вінниця, Дніпро, Донецьк, Житомир, Запоріжжя, Івано-Франківськ, Київ, Кропивницький, Крим, Львів, Маріуполь, Миколаїв, Ніжин, Одеса, Переяслав-Хмельницький, Рівне, Суми, Тернопіль, Харків, Херсон, Чернівці, Чернігів та ін.). Низка науковців Інституту (як то: В. І. Попик, С. М. Ляшко, О. М. Яценко, О. В. Бугаєва, Н. І. Любовець (Мельник), В. В. Томазов) є постійними авторами УБ упродовж більше двадцяти років¹.

На момент свого становлення видання виходило нерівномірно (1996, 1999, 2005 рр.), але з 2008 р. і досі це щорічник, який є фаховим із історичних наук і соціальних комунікацій та індексований низкою авторитетних у сфері соціогуманітарних наук зарубіжних наукометричних баз (Google Scholar, Directory of Open Access Journals (DOAJ), BASE, Open Access Infrastructure for Research in Europe, Index Copernicus, ResearchBib, CiteFactor, Scientific Indexing Services, International Institute of Organized Research (I2OR)).

За два буремні десятиліття становлення української державності публікації УБ віддзеркалили перебіг нашого розуміння себе в історії та історії в нас, а також лягли у засновки низки наукових і соціокультурних зрушень. Поява навзамін традиційної «лінійної» біографії об'ємного, стереоскопічного життєпису, нові джерела та критерії формування «пантеонів» і відновлення історичної справедливості щодо осіб так званого «другого плану», методи творення «колективних» біографій і написання дефініцій до словникових статей, засоби і методики «повернення» Україні імен її достойників, «запозичених» свого часу сусідніми імперіями, та критерії зарахування діячів неукраїнського походження до вітчизняних енциклопедій і ще багато іншого — ось малий перелік проблем, що порушувалися й вирішувалися на сторінках видання.

Пошуки редакції, а водночас і всієї біографічної спільноти, якразово відображають **розділи збірника**, зміна та усталення яких чітко

---

¹ Див.: Додаток «Іменний покажчик», с. 329–337.

засвідчує напрями руху наукового пошуку й думки в різний час. Від початку збірник містив низку постійних рубрик, які віддзеркалюють основні напрямки вітчизняної біографічної справи («Теоретичні і методичні проблеми біографічних досліджень», «Біографічні та генеалогічні розвідки», «Історія і культура крізь призму біографіки», «Ресурси та джерела біографічної інформації», «Бібліографія, рецензії, інформація»). Та якщо первісно теоретичний розділ означувався як «Загальні проблеми біографістики», то усталився він разом із усвідомленням методологічних завдань науки як «Теоретичні і методичні проблеми біографічних досліджень». Так само невиразний розділ «Біографічні публікації» згодом набув конкретики, трансформувавшись у «Біографічні та генеалогічні розвідки», а розділ «Проблеми біографії та інформатики» з розвитком інформаційних технологій і науки про них увиразнився як «Ресурси біографічної інформації».

Частина рубрик виникають як відгук на постійно змінні виклики життя («Автобіографії та спогади», «До історії біографічних досліджень в Україні», «Колективна біографія»: грані розуміння та ін.). Поступово частина з них стає постійними (як ось: «Історія та культура крізь призму біографістики», «Джерела біографічних досліджень», «До історії біографічних досліджень в Україні»). Інші зникли разом із завданнями, які спонтанно виникали на шляху Інституту чи біографістики загалом (так, відійшли в історію розділи «Науково-методичні засади УБС»). Хоча слід визнати, що окремі напрямки роботи, розпочаті у перших випусках і згодом припинені, актуалізувалися нині та вимагають повернення відповідних розділів, як от: «Розвиток біографістики в регіонах України» та «З досвіду зарубіжної біографістики».

Час по час видання містить спеціальні тематичні рубрики, які об'єднують зазвичай матеріали окремих наукових зібрань (скажімо, «Колективна біографія»: грані розуміння»), або є рубриками **тематичних номерів збірника** (скажімо, «Т. Г. Шевченко в долях українців», «Т. Г. Шевченко в історії та культурі України», «Т. Г. Шевченко в інформаційному просторі України») тощо.

До речі, саме останні (до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка (вип. 11²) та щодо біографіки доби та постатей Української революції 1917–1921 рр. (вип. 15) виявилися напрочуд інформативними та насиченими. Так, осібно місце посів перший у історії УБ суто тематичний 11-й випуск. Автори прагнули віднайти власні оригінальні підходи до шевченківської проблематики. Т. Г. Шевченко розглядається ними в дискурсі вироблення теоретичних і методичних засад

---

² Тут і далі — посилання на Додаток «Показчик матеріалів, надрукованих у збірнику «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica» за 1996–2018 рр.», с. 299–329.

вивчення і висвітлення ролі особи в історичному поступі, формуванні та передачі національної традиції. Чільне місце посіли дослідження, присвячені прямому чи опосередкованому впливові особистості Кобзаря, його ідей і творчості на долі знаних і менш знаних співвітчизників, самого способу мислення себе українцем, осмисленню крізь постать Т. Г. Шевченка засадничих українських цінностей, історичної ролі їх провідників тощо. Зокрема, новаторські дослідження Л. І. Буряк («Тарас Шевченко: варіативність образів у контексті історичних трансформацій»), Т. Ю. Гранчак («Тарас Шевченко у соціокультурних вимірах Майдану»), С. М. Ляшко та С. Г. Іваницької («Шевченківські роковини в житті та творчості Михайла Могилянського в контексті теорії колективної пам'яті») висвітлюють значення меморіального образу Т. Г. Шевченка як символу української ідентичності, знакової постаті національної пам'яті в контексті вибудовування українським народом сценарію спільного консолідованого майбутнього. Електронні ресурси, присвячені Т. Г. Шевченку, як відображення сучасного стану розвитку вітчизняного віртуального інформаційного простору аналізує В. І. Попик. Джерела новітнього шевченкознавства розглядають А. А. Непомнящий («Кримська Шевченкіана: до історії регіональних енциклопедій») та О. М. Яценко і Н. І. Любовець («Спадщина Тараса Шевченка у вітчизняних бібліографічних джерелах: на матеріалах посібника «Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013)»). Маловідомі документальні масиви лягли в основу досліджень К. В. Петриченко «Вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка українцями діаспори (за документами ЦДАЗУ)», В. С. Прокопчука («Подільські сторінки в біографії і творчості Тараса Шевченка»), Т. П. Демченко («100-річчя від дня народження Тараса Шевченка на сторінках чернігівської преси»), О. Я. Рахно («Чернігівське земство та вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка»), Л. В. Ясновської («Давньоруські старожитності Чернігівщини у творчій спадщині Т. Г. Шевченка»), О. В. Заєць («Тарас Григорович Шевченко і Києво-Печерська лавра») та Н. Р. Галярник («Популяризація галицьким студентством творчості Тараса Шевченка як боротьба за своє національне самовираження (за матеріалами Фонду професора В. Полека)»). Базуючись на значному архівному матеріалі, автори розглядають постать Т. Г. Шевченка із сучасних позицій, на новітніх методологічних засадах. Інтерпретаційні стратегії та новітні науково-методичні підходи до формування образу Тараса Шевченка у підростаючого покоління дослідили Н. К. Гончаренко («Шевченко у школі: образ Тараса Шевченка у підручниках історії») та Н. П. Марченко («Новітня шевченкіана на сайтах провідних бібліотек України для дітей»). Роль Миколи Бурачека як зачинателя мис-

тецької шевченкіани розкриває В. Г. Абліцов. Історію видання ювілейного празького “Кобзаря” 1840–1940 рр. досліджує Т. І. Ківшар. Статті І. І. Стамбола («Наслідкування заповітів Т. Шевченка на прикладі життєвого шляху І. Липи (1865–1923 рр.)») та С. В. Кучеренко («Внесок Юрія Липи в шевченкознавство») розкривають вплив поетаті та творчості Шевченка на долі батька й сина Лип.

Слід зауважити, що Шевченківська проблематика була й залишається серед постійних тем УБ упродовж усіх років його існування. Так, значного розголосу набули новаторські за постановкою проблем публікації Т. І. Ківшар про особисте книжкове зібрання Т. Г. Шевченка (вип. 5) та Л. С. Генералюк щодо впливу культурної аури садиб українського дворянства на картину світу Тараса Григоровича (вип. 8). Інтерес викликав огляд С. В. Муріної Шевченкіани на польськомовних електронних ресурсах (вип. 10).

Наступна спроба тематичного випуску (вип. 15, присвячений осмисленню біографіки доби та постатей Української революції 1917–1921 рр.) лише підтвердила доречність такої організації матеріалу в УБ. Різноманітні дослідження, обмежені конкретикою теми, увиразнюють біографічну складову історичного знання. Так, якщо Л. С. Генералюк у статті «Витоки трагедій 1917–1922 рр.: погляд Максиміліана Волошина» у межах інтелектуальної біографії інтерпретує поетичну світоглядну реконструкцію трагічних подій початку ХХ ст. українцем за походженням М. О. Волошиним, то дослідження С. М. Міщука та К. С. Мацелюх «Студії Петра Абрамовича (1881–1944) з історії Української революції 1917–1921 рр. на Волині» розкриває автобіографічний і джерелознавчий контекст опрацювання значних документальних масивів означеного періоду вітчизняним ученим-краєзнавцем, а робота С. Г. Іваницької «Публіцистика Сергія Єфремова на шпальтах «Книгаря» (1917–1920 рр.): історико-біографічні аспекти» зосереджує увагу читача на актуальній біографії видатного літературознавця тощо.

Та на час заснування збірника головним завданням українських науковців було подолати наслідки заідеологізованості біографічних досліджень минулого та переорієнтувати наукову спільноту на вирішення суто національних завдань, зокрема, вироблення та оприлюднення концепції створення зводу біографій національних достойників, який на той час бачився як **«Український біографічний словник»** (далі — УБС). Відтак, видання започаткували насамперед як засіб широкого відкритого наукового апробування науково-методичних і організаційних засад УБС, його незалежної експертизи. Уже в першому числі збірника були оприлюднені «Алфавітний словник», «Редакційна інструкція» та «Анкета» до Українського біографічного

словника, а також відповідний «Лист-звернення» та 17 біографічних статей, що мали б подати зразки новітнього добору та потрактування персоналій.

Згодом упродовж 1996–2009 рр. на сторінках УБ (вип. 1–5) було оприлюднено 92 різнопланові біографічні статті, що часто були першими вітчизняними публікаціями щодо конкретних постатей із найрізноманітніших сфер людської діяльності: військової справи (Миклашевський М. П. (1756–1847) та ін.); громадської діяльності (Бевз П. А. (1883–1921) та ін.); економіки та суспільних наук (Волобуєв М. С. (1903–1972), Вітте С. Ю. (1849–1915), Слуцький Є. Є. (1880–1948) та ін.); журналістики (Рахманний Р. (1918–2000), Рудичів І. О. (1881–1958); історії (Біляшівський М. Ф. (1867–1926), Бодянський О. В. (1916–1992), Новицький Я. П. (1847–1925), Шовкоплас Г. М. (1920–2010) та ін.); літератури (Антоненко-Давидович Б. Д. (1899–1984), Перетц В. М. (1870–1935), Барвінський В. Г. (1850–1883), Смаль-Стоцький С. Й. (1859–1939) ін.); медицини (Андріївський С. С. (1760–1818), Дудченко І. С. (1857–1917), Кравецький Р. Є. (1899–1978) та ін.); мистецтва (Агніт-Следзневський К. Г. (1898–1973), Спаська Є. Ю. (1892–1980), Червінка Ф. М. (1868–1913), Кульженко П. А. (1891–1982) та ін.); музики (Дунаєвський І. Й. (1900–1955), Дайч С. А. (1928–1988), Левицький Я. А. (1744–1870), Скорульський М. А. (1887–1950) та ін.); педагогіки (Горбаль К. Г. (1836–1903), Барвінський О. Г. (1847–1927), Ряппо Я. П. (1880–1958) та ін.), Мальований О. М. (1921–2000); підприємництва (Бобринський О. О. (1852–1927) та ін.); права (Іванишев М. Д. (1811–1874), Малиновський О. О. (1868–1932), Міхновський Г. І. (1865–1910) та ін.); природничих наук (Феофілактов К. М. (1818–1901), Кордиш Л. Й. (1887–1932), Кашенко М. Ф. (1855–1935) та ін.); сільського та лісового господарства (Осьмак К. І. (1890–1960) та ін.); театру (Курбас Л. О. (1887–1937), Піскун І. Р. (1910–1990) та ін.); техніки (Абакумов Є. Т. (1895–1953), Абрагамсон А. А. (1854–1924), Лазаренко О. М. (1897–1997), Сікорський І. І. (1889–1972) та ін.); церкви (Потій Іпатій (1541–1613), Княгиницький Й. (1550–1621), Балабан Гедеон (1630–1607), Зизаній Л. І. (1550-ті – 1634), Огієнко І. І. (1882–1972) та ін.) тощо.

Завдання створення УБС було надскладним, бо в Україні за радянської влади «уже були зреалізовані» усі основні галузі біографічного знання (створені життєписи, автобіографії та біобібліографія, напрацьований досвід біографічних серій, словників і персоналістики в енциклопедіях тощо) і на загал суспільство мало переймалося хіба змінами в пантеоні. Тим паче, що як гриби після дощу з'являлися розмаїті, часто-густо позбавлені елементарних наукових засад, регіо-

нальні, галузеві, тематичні та навіть буквально «містечкові» словники і довідники. Коли ж зважити на катастрофу національного книговидання та неготовність ЗМІ пропагувати українськість із належною інтенсивністю (що й нині не подолано!), то значні масиви напрацьованої упродовж років ученими достовірної біографічної інформації і досі залишаються «незнаними» для широкого загалу. Тому дискусії, що від початку розгорнулися на сторінках «Української біографістики», досі є ключовими у багатьох сферах вітчизняної гуманітаристики (критерії добору осіб, які можуть репрезентувати українство та українську державу; принципи їх поділу на категорії відповідно ролі та впливу на історично-культурні процеси в Україні; відображення біографій діячів неукраїнського походження, які проживали певний час в Україні чи пов'язали з нею долю, справивши вплив на українство чи популяризуючи його в світі тощо).

До речі, саме на сторінках видання було запропоновано перші концептуальні рішення щодо створення баз даних біографічного характеру, які ще були фактично відсутні в країні (Ісаєвич Я. Д. «Українознавство: проблеми бібліографії та інформатики», Шостак В. О., Чишко В. С. «Деякі питання програмно-комп'ютерного забезпечення Українського біографічного словника», Брайчевський С. М. «Використання ієрархічних файлових структур для організації баз даних у біографічних дослідженнях», Кислов В. В., Яценко О. М. «Нові парадигми інформатики та основи комп'ютерного забезпечення біографістики» (вип. 1) та ін.), порушено надскладні питання добору та відтворення життєписів діячів неукраїнського походження (Попик В. І. «Проблеми відображення в Українському біографічному словнику історичних і культурних зв'язків України з народами Європи та персоналій діячів неукраїнського походження» (вип. 1), Попик В. І., Романова Н. П. «Критерії добору імен діячів неукраїнського походження до Українського біографічного словника» (вип. 2), заявлено про сконсолідовану діяльність дослідників-біографістів, об'єднаних у «Біографічне товариство» («Статут Українського біографічного товариства» (вип. 1).

Із часом, зважаючи на кардинальні зміни, що засвідчили формування в Україні інформаційного суспільства, ідея УБС трансформувалася в значно амбітніший і перспективніший із погляду відповідності науковій парадигмі та запитам суспільства проект — **«Український національний біографічний архів»** (далі — УНБА). На початкових етапах він мислився як процес формування Інститутом біографічних досліджень НБУВ спільно з Українським мовно-інформаційним фондом НАН України масштабного електронного науково-інформаційного ресурсу. Та в ході реалізації проекту його завдання

та формальне втілення конкретизувалися й нині УНБА мислиться як засіб розкриття людського потенціалу України крізь віки шляхом аналізу, систематизації та поширення наукоємних біографічних знань на базі фундаментального електронного науково-інформаційного проєкту, що включає в себе також Віртуальну дослідницьку біографічну лабораторію, котра об'єднує творчі зусилля дослідників-біографістів із усіх областей України та зарубіжжя.

На сторінках УБ широко розкриваються як концептуальні питання розбудови УНБА, найґрунтовніше висвітлені в роботах О. М. Яценка («Уніфікація внесення інформації про особу типу ім'я/прізвище до комп'ютерної бази даних „Персоналії”» (вип. 10), «Використання формалізованих методів при укладанні текстів для веб-сайта „Український національний біографічний архів”» (вип. 12), «Представлення біобібліографічного матеріалу на персональних сторінках „Українського національного біографічного архіву”: принципи будови розділів, особливості організації, джерела наповнення» (вип. 13), «Вітчизняна наукова періодика як джерело формування „Українського біографічного архіву”» (вип. 14) тощо), так і методичні принципи та алгоритми наповнення та функціонування конкретних складових Архіву (скажімо, «Деякі аспекти організації віртуальної наукової лабораторії» Ю. В. Вернік (вип. 12), «Рід Марковичів (Маркевичів) у базі даних „Персоналії” Інституту біографічних досліджень НБУВ» Т. В. Котлярової (вип. 10) чи «Енциклопедичні видання як джерело формування Українського національного біографічного архіву (на прикладі Радянської енциклопедії історії України та Енциклопедії історії України)» С. В. Муріної (вип. 12) та ін.).

Від самої появи Збірника значна частина вміщених у ньому матеріалів присвячена **обґрунтуванню сучасних теоретичних підходів** до систематизації, аналізу та творення біографічного знання як однієї з визначальних культурних структур людської спільноти. Йдеться найперше про з'ясування поняттєвого ряду біографістики (скажімо, статті С. М. Ляшко щодо структури дефініції у біографістиці (вип. 3) та питання довідкових біографічних видань у концепції В. С. Чишка (вип. 4), розробка Н. І. Любовець проблем термінології та класифікації історіографії вітчизняної мемуаристики (вип. 13) тощо) та інституціоналізацію джерельної бази біографічних досліджень (роботи О. І. Журби (вип. 2) та С. М. Ляшко (вип. 8).

Значну увагу приділяли науковці теорії та методиці біографічних досліджень. Зокрема, було висвітлено контексти «наукової біографії» (С. М. Ляшко, вип. 10), «просопографічного портрету» (І. В. Старовойтенко, вип. 4; С. М. Ляшко, вип. 9) та «біографічної інсталяції» (Л. І. Буряк, вип. 15), з'ясовано специфіку творення життєписів нау-

ковців (В. І. Онопрієнко, вип. 2) і філософів (В. І. Менжулін, вип. 6), означено поняття та сферу застосування таких полідисциплінарних напрямів досліджень як «бібліотечна біографіка» (Т. І. Ківшар, вип. 8, 9; В. І. Попик, вип. 12), «липознавства» (С. В. Кучеренко, вип. 12), «жіноча біографіка» (Л. І. Буряк, вип. 13), трансформацію в біографічному полі генеалогічних досліджень (Н. В. Лобко, вип. 6) та психологічних сюжетів (О. І. Вовк, вип. 13).

Також дослідження були спрямовані на визначення критеріїв оцінювання інформаційного потенціалу різних різновидів біографіки, їхнього впливу на інтегральні політичні та культурні процеси, національну та громадянську ідентифікацію. Якщо спершу науковці зосереджувалися на узвичаєній проблематиці, але осмислюючи її на рівні новітніх методологічних концептів (Попик В. І. «Біографістика та дослідження українсько-російських історичних і культурних взаємозв'язків» (вип. 5), то нині у фокусі їхньої уваги насамперед комунікативні аспекти біографічної інформації (Вернік Ю. В. «Біографічна інформація як об'єкт соціальних комунікацій сучасного суспільства» (вип. 10), Петрикова В. Т. «Аксіологічний компонент біографічного читання в історії формування наукових комунікацій України» (вип. 12). Так само важливими є нині соціокультурні складові біографічного знання, зокрема, з'ясування концептів «колективного портрету нації» (В. І. Попик, вип. 10), «колективної пам'яті» (С. М. Ляшко та С. Г. Іваницька, вип. 11), «роль особистості в історії» (Т. С. Воропаєва, вип. 14), «знакова постать» (В. І. Попик, вип. 14) тощо.

Від заснування чимало місця на сторінках Збірника відводиться дослідженню **історії біографічної справи у світі та в Україні**, а також систематизації кращих надбань науковців-біографістів сьогодення. Так, одним із перших в Україні УБ почав розкривати інформаційні можливості щодо: українських персоналій зарубіжних довідкових видань (розвідка М. М. Варварцев про українців у біографічних словниках італійця Де Губернатіса (вип. 1), огляд С. В. Муриної представлення українців на зарубіжних сайтах, зокрема польськомовної Шевченкіани (вип. 10) та ін.), розповідати про біографічні дослідження в Угорщині (М. С. Держалюк, вип. 1), Польщі, Австрії (В. М. Тимченко, вип. 4), Канаді (Т. І. Ківшар, вип. 12), зокрема про досвід творення національних біографічних словників — «Polski Słownik Biograficzny» (Н. П. Романова, С. Корибут (Я. Шашкевич), вип.1), Люблінський словник: Ucrainica (Г. Купріянович, вип.1), «Російський біографічний словник» (Т. В. Добко, вип.2). Також збірник вміщував широкі розвідки про співпрацю українських дослідників із фаховими установами за кордоном (скажімо, Австрійською академією наук під час створення «Австрійського біографіч-

ного словника» (Г. В. Индиченко, вип. 12) тощо) та роботи зарубіжних колег про стан біографічної справи у їхніх країнах (Grysińska-Jarmuła K. «Tendencje rozwojowe polskiej biografistyki od końca XIX do początków XXI wieku» (вип. 12).

Так само важливою складовою біографічної справи упродовж двох десятиліть існування УБ було **дослідження маловідомих сторінок вітчизняної біографістики** та узагальнення галузевого досвіду, прямо відображеного на сторінках видання та здобутого безпосередньо в практиці діяльності ІБД НБУВ. Йдеться насамперед про *узагальнюючі роботи*, що підсумовують окремі етапи розвитку біографічної справи в Україні (В. І. Попик «Досвід першого десятиліття діяльності ІБД НБУВ на тлі розвитку сучасної біографістики», вип. 8), В. В. Бездрабко «Сучасний стан і перспективи розвитку вітчизняної біографістики», вип. 14), встановлюють періодизацію (скажімо, засаднича стаття С. М. Ляшко про українську біографічну довідкову справу, вип. 7; Т. І. Ківшар про українську бібліотечну біографіку, вип. 8) чи розкривають становлення історико-біографічного напрямку (Т. Ф. Литвинова, вип. 2). Також дослідники намагалися з'ясувати *окремі аспекти існування низки вітчизняних біографічних проєктів і шкіл* (О. А. Брайчевська, С. М. Ляшко та В. С. Чишко про традиції та джерелознавчу базу національної біографічної школи (кінець Х – початок ХХ ст.), вип. 1; Г. В. Самоїленко про Ніжинську філологічну школу (1820–1990), вип. 1; С. М. Ляшко про гурток В. Б. Антоновича по укладанню Українського біографічного словника, вип. 2; Н. І. Любовець про вітчизняні біографічні серії, вип. 4; М. І. Гончаренко про біографічні словники художників України, вип. 7; О. С. Гейда про біобібліографічний словник видатних діячів Чернігівщини Д. П. Бочкова, вип. 12; С. М. Ляшко про Постійну комісію УАН–ВУАН для складання Біографічного словника діячів України, вип. 12; Ю. В. Вернік про науково-комунікативний аспект укладання Українського біографічного словника, вип. 16) та *розкрити роль і місце в історії української біографістики окремих персоналій* (Г. М. Юхимець про Д. О. Ровинського, вип. 3; І. М. Шихненко про О. С. Грушевського, вип. 4; С. М. Ляшко про М. М. Могилянського, вип. 6; О. С. Цимбала про Миколу Голубця, вип. 10; Т. П. Демченко та С. Г. Іваницька про Євгена Онацького, вип. 13; І. І. Стамбол про І. Л. Липу, вип. 14; Іваницька про Сергія Єфремова, вип. 15; В. Т. Петрикова про М. І. Ясинського, вип. 15, 16;). Було відтворено на сторінках УБ наукову біографію першого директора ІБД НБУВ В. С. Чишка (Бугаєва О. В. «В. С. Чишко — учений-історик, біографіст, організатор науки», вип. 3; Попик В. І. «Талант мислити, жити та працювати: до 60-річчя від дня народження В. С. Чишка», вип. 7).

Сучасна українська біографіка вирізняється багатоманітністю тематичних напрямів та жанровим розмаїттям, формуванням низки авторитетних центрів і осередків біографічних досліджень та біобібліографічної роботи, залученням до біографічних студій відомих вчених-гуманітаріїв. Саме тому від початку одним із завдань збірника було **узагальнення галузевого досвіду** та донесення його до широкого загалу науковців і практиків-біографістів. Найперше йшлося про створення розмаїтих вітчизняних біографічних видань (біографічний словник Прикарпаття, «Літературна Полтавщина», «Контрабасисти України», вип. 1; літературний словник Кіровоградщини, «Encyclopedia of Ukraine», вип. 2; Кримська Шевченкіана, вип. 11 тощо). Згодом ширше став висвітлюватися досвід біобібліографічного забезпечення досліджень окремих персоналій (скажімо, постаті М. І. Пирогова у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського (вип. 9), Симона Петлюра у НБУВ (вип. 13) чи груп (скажімо, українського громадівського руху, вип. 12). Нині в центрі уваги науковців — біобібліографічна діяльність у стратегії розвитку провідних бібліотек України (публічних і вузівських — О. В. Воскобойнікова-Гузєва, вип. 9; педагогічних — Л. Д. Березівська, вип. 12; медичних — Н. П. Філіппова, вип. 13, 16; дитячих — Н. П. Марченко, вип. 12) тощо.

Значним здобутком УБ упродовж усіх цих років було **осмислення історіографії біографічного дискурсу** та його джерелознавчої складової.

На сторінках збірника порушувалися теоретичні проблеми історіографічних досліджень (скажімо, Н. І. Любовець про термінологію та класифікацію історіографії вітчизняної мемуаристики, вип. 13) і розкривалися питання персонального виміру української історіографії (скажімо, С. Г. Водотика про українську історіографію 1920-х років, вип. 3), друкувалися узагальнюючі історіографічні розвідки (як ось, «Історіографія регіональної біобібліографії вітчизняного шевченкознавства» В. Т. Петрикової (вип. 11) чи розвідка Н. В. Осінньої щодо історіографії дослідження постатей учених-геологів і гірників України XIX – початку XX ст. (вип. 16) та праці, присвячені постатям відомих історичних і культурних діячів (І. В. Шліхта про дослідження постаті Д. Донцова, вип. 4; Т. М. Ємець — В. Вернадського, вип. 6; Т. І. Гуменюк — Я. Р. Дашкевича, вип. 9; С. Г. Іваницька та Т. В. Єрмашов — С. Єфремова, вип. 10; О. Ю. Колтачихіна — Г. А. Гамова, вип. 10 та ін.). Окремо слід виділити статті, що розкривають особисті рефлексії одного діяча щодо постаті іншого (скажімо, С. Г. Іваницька про М. Драгоманова у рефлексіях П. Стебницького (вип. 9) чи про Т. Шевченка в інтерпретації В. Беренштама (вип. 11).

Традиційно УБ послідовно **розкриває джерельну базу української біографістики**. Апробуючи різні форми біографіки, редакція неодноразово вводила до наукового обігу нову інформацію по персоналіях, друкуючи розмаїті добірки джерел. Якщо у третьому випуску міститься цілком узвичаєна публікація мемуарів (Скорульська Н. «Уривки спогадів про найдорожче (публікація Р. Андрієнко)»), то вже у наступному четвертому випуску з'являється окрема рубрика «Автобіографії та спогади», в якій вміщено добірки «Віктор Петров (Домонтович) у документах і спогадах сучасників» (17 матеріалів) та «Петро Петрович Ротач (1925-2007)» (2 матеріали). У подальшому редакція окремо опублікувала також мемуари «Совачева Г. Крізь пориви життя. Фрагмент спогадів» (вип. 5) та добірку меморіальних і спогадових статей «До 95-річчя з дня народження І. Г. Шовкопляса» (вип. 13). Та йдеться не лише про узвичаєний видрук неопублікованих раніше документів, а й про принципово нові, раніше не задіяні в науковому дискурсі підходи. Одним із цікавих експериментів редакції у цьому сенсі стало формування розділу «Шевченко в інформаційному полі України» у тематичному номері збірника за 2014 р.

Упродовж двох десятиліть на сторінках УБ науковці висвітлювали документальні масиви окремих персоналій (М. Антоновича, В. Вернадського, Ф. Вовка, Д. Донцова, Ю. Кондуфора, І. Липи, В. Міцкевича, В. Стешенка, Г. Хоткевича, Д. Чижевського та ін.); родів (роду Борозн, Вишневецьких герба «Корибут» та ін.), груп (архітекторів Києва, діячів українського громадського руху, політичних партій початку ХХ ст. тощо). Досліджували джерела, що засвідчують перебування в Україні відомих постатей (Путова Г. В. про В. Міцкевича, вип. 6) і пошанування українців за кордоном (К. В. Петриченко про вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка українцями діаспори, вип. 11), розкривали незнані грані українських достойників (Н. Р. Галярник про Гната Хоткевича (вип. 8), І. І. Стамбол про Івана Липу (вип. 16) та систематизували джерельну базу колективних портретів (Т. Ю. Нагайко про діячів українського громадського руху, вип. 13).

Значну увагу приділяли науковці також осмисленню теоретичних засад різних джерел біографічного знання. Так, Д. В. Устиновський розглядав як джерело персонологічної інформації літературну біобібліографію (вип. 3), О. С. Рабчун — родинні книжкові зібрання (вип. 6), Н. І. Любовець — мемуари, а Н. П. Марченко — видання для дітей (вип. 7), С. М. Ляшко — просопографічні документи роду Гамченків (вип. 9) тощо. Останнім часом дослідники почали досліджувати також джерельні можливості ресурсів Інтернету (Ю. В. Вернік «Інтернет як джерело біографічної інформації про сучасників», вип. 14).

Постійно на сторінках УБ науковці порушували питання інформаційних можливостей джерел особового походження, які розглядалися як у сукупності (скажімо, Т. І. Ківшар про українсько-російські бібліологічні зв'язки у 20-ті рр. ХХ ст., вип. 6), так і в окремих аспектах конкретних типів джерел. Так, увагу дослідників неодноразово привертала *автобіографія* як специфічний біографічний нарратив і джерело розуміння персоналії (Ківшар Т. І. «Автобіографія Михайла Антоновича як складова його наукової біографії» (вип. 4), Марченко Н. П. «Автобіографія дитинства у межах біографічного дискурсу» (вип. 9). Окремим випадком у цьому сенсі є висвітлення автобіографічних аспектів роботи науковця над пошуком і інтерпретацією джерел (С. М. Міщука та К. С. Мацелюх «Студії Петра Абрамовича (1881–1944) з історії Української революції 1917–1921 рр. на Волині» (вип. 16).

Розмаїттям підходів відзначається також робота науковців із *епістолярієм*. Якщо спершу це були традиційні коментовані огляди джерел (скажімо, Кірієнко О. В. «Листування Ярослава Стешенка з Борисом Чистяковим як джерело до життєпису українського бібліографа (Дослідження матеріалів рукописного відділу Російської національної бібліотеки у Санкт-Петербурзі)», вип. 6), то з часом вони перетворилися на фактологічну основу розуміння стосунків між видатними митцями (О. В. Бугасва про листування Т. Шевченка та С. Гулака-Артемівського, вип. 11) чи громадського життя певного періоду (І. О. Демуз про Україну кінця ХІХ – початку ХХ ст. в епістолярній спадщині П. Я. Стебницького, вип. 14). Нині епістолярій широко застосовується в гендерних (Буряк Л. І. «Один рік із життя жінки: штрихи до реконструкції жіночої біографії (з листів Варвари Семенівни Житецької до сина)», вип. 16), галузевих (Мокроусова О. Г. «Роль епістолярію архітекторів у дослідженні об'єктів культурної спадщини Києва», вип. 16) й т. п. дослідженнях.

Цікаві напрацювання мають автори УБ (найперше Н. І. Любовець) у царині дослідження джерел і методів репрезентації такого вагомого історичного джерела та культурно-історичного феномену як *мемуаристика*. Йдеться не так про публікацію раніше не відомих джерел чи систематизацію наявних, як про інноваційний підхід до українського мемуарію як до унікального контентного ресурсу, здатного при належному опрацюванні консолідувати спільноту та сприяти становленню громадянського суспільства в країні. Роботи Н. І. Любовець носять зазвичай теоретико-методологічний характер і розкривають значні масиви мемуарів («Вивчення мемуарів як історичного та біографічного джерела: до історіографії проблеми», вип. 7; «Українська мемуаристика ХІІ–ХVІІІ ст.: біографічна складова», вип. 8; «Основні

тенденції розвитку мемуаристики Буковини (кінець XIX ст. – 30-ті роки XX ст.)», вип. , вип. 15).

Окремим напрямком досліджень науковців, які згуртувалися навколо УБ, стало вивчення *архівів і книгозбірень* як джерел до біографії персоналії. Дослідники традиційно оприлюднюють на сторінках збірника маловідомі джерела до біографій (Б. А. Короленко про хана Шагін-Гірея, вип. 7; І. І. Стамбол про І. Липу, вип. 12) чи розкривають документи персональних фондів достойників, як ось Н. Р. Галярник іменний фонд професора В. Т. Полека у книгозбірні НБ Прикарпатського НУ імені Василя Стефаника (вип. 8, 11), К. В. Петриченко про документи ЦДАЗУ (вип. 11) чи В. В. Патик про особовий архівний фонд Ю. Ю. Кондуфора у зібранні НБУВ) (вип. 16).

Також як важливе джерело біографічного дослідження ними широко розглядаються особисті архіви та бібліотеки досліджуваних осіб. Однією з перших в цьому розрізі особисте книжкове зібрання розглянула Т. І. Ківшар, досліджуючи постать Т. Г. Шевченка (вип. 5). Більш традиційно, крізь історію походження книжкових зібрань у фондах бібліотек, дослідили особисті колекції достойників І. В. Черновол (Ф. Вовка, вип. 7) і О. В. Заєць (архімандрита Антонія (Петрушевського), вип. 10). Як творчу лабораторію мислителя, у всій повноті інформативності осмислила архіви та бібліотеки Д. Чижевського І. В. Валявко (вип. 8). А Т. Р. Каросєва (Соломонова) спромоглася розглянути бібліотечний фонд Немирівської чоловічої гімназії як біографічне джерело до колективного портрету її викладачів межі 1850-60-х років (вип. 10).

Не обійшли увагою вчені також окремі менше поширені в біографічних дослідженнях історичні джерела. Йдеться про можливості залучення в біографічний дискурс маргіналій (Н. П. Бондар про генеалогію роду Борозн, вип. Лук'янець про В. Винниченка, вип. 16), а також видань для дітей (Н. П. Марченко, вип. 7) і автобіографії дитинства (Н. П. Марченко, вип. 9).

Оскільки ІБД НБУВ працює на базі найбільшої книгозбірні країни, логічно, що в матеріалах УБ ґрунтовно розкрито біографічний *джерельний потенціал НБУВ* як найбільшого й найпотужнішого книго-та документосховища України. Розглядалися насамперед значні документні масиви, що є джерельною базою досліджень у різних галузях. Так, видання з української біографістики у фондах НБУВ аналізувала Т. В. Куриленко (вип. 2), «Український музичний архів» — О. В. Бугаєва (вип. 3), фонди НБУВ як джерельну базу вітчизняної іконографії — Т. А. Галькевич, І. І. Цинковська та Г. М. Юхимець (вип. 7) тощо. Чимало уваги присвячено було дослідниками також розкриттю персональних фондів та інших джерел

НБУВ, які дають змогу дослідження окремих персоналій (Н. В. Дяченко про В. Завітневича на документах Інституту рукопису НБУВ, вип.3; О. В. Заєць про бібліотеку архімандрита Антонія (Петрушевського) в складі фондів НБУВ, вип. 10; К. Ю. Лук'янець про В. Винниченка за матеріалами колекції листівок відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ, вип. 16; О. А. Вакульчук про С. Петлюру за газетними фондами НБУВ, вип. 13; В. В. Патик про Ю. Ю. Кондуфора за матеріалами особового архівного фонду, вип. 16), родів (І. Б. Ціборовська-Римарович про рід Вишневецьких герба «Корибут» на документах зібрань НБУВ, вип. 4; О. С. Рабчун про роди Урбановських і Стажинських на книжкових зібраннях із фондів НБУВ, вип. 7), а також колективних життєписів (О. В. Бугаєва про діячів музичної культури в особових фондах Інституту рукопису НБУВ, вип.9; Г. М. Юхимець та І. І. Цинковська про гетьманів України в колекції гравірувальних дощок НБУВ, вип. 16).

Чимало уваги було приділено на сторінках УБ також розкриттю джерел із фондів інших провідних бібліотек України та зарубіжжя. Зокрема йшлося архівні фонди рукописного відділу Російської національної бібліотеки у Санкт-Петербурзі (О. В. Кірієнко, вип. 6) та іменного фонду професора В. Т. Полека в Науковій бібліотеці Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Н. Р. Галярник, вип. 8), персональні книжкові зібрання у фонді бібліотеки Інституту археології (І. В. Черновол, вип. 7) та Меморіальної бібліотеки М. Волошина (І. В. Левичев, вип. 15), джерельні ресурси біографічних досліджень Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (Л. О. Пономаренко, вип. 9; Л. Д. Березівська, вип. 12) та бібліотек України для дітей (Н. П. Марченко, вип. 12). Також досліджувався персоніологічний аспект розкриття історичних бібліотечних фондів, як от бібліотеки Немирівської чоловічої гімназії, ХІХ ст. (Т. Р. Кароєва (Соломонова), вип. 10) чи підпільної бібліотеки в Херсоні, кінець ХІХ – початок ХХ ст. (О. О. Коник, вип. 14).

Окремої уваги заслуговують статті, присвячені теоретичним і прикладним питанням **біобібліографії** як спільному витoku наукової біографічної та бібліографічної діяльності. Зокрема, помітний внесок у розвиток сучасної української біобібліографії належить О. М. Яценку, котрий одним із перших почав досліджувати вплив інформаційних технологій на розвиток вітчизняної біобібліографії (вип. 2), означив місце і роль біобібліографічної діяльності в стратегії розвитку сучасних бібліотек (вип. 16). Біобібліографічну діяльність у стратегії розвитку провідних бібліотек України досліджувала О. В. Воскобойнікова-Гузєва (вип. 9), аспекти регіональної біобібліографії — В. Т. Петрикова

(вип. 11). Також на сторінках УБ активно обговорювалися можливості біобібліографічних джерел для вивчення біографій діячів окремих галузей науки та мистецтва, скажімо, літераторів (Д. В. Устиновський, вип. 3; Л. Г. Рева, вип. 7), музикантів (О. В. Москалець, вип. 4), медиків (Н. П. Філіппова, вип. 16), друкувалися матеріали до біобібліографії низки достойників (О. М. Яценко про Д. Струка, вип. 3; Л. М. Заліток про В. О. Сухомлинського, вип. 6; Н. І. Любовець про О. О. Котляревського, вип. 6; О. М. Яценко та Н. І. Любовець про Т. Г. Шевченка, вип. 11 тощо).

Низка важливих галузевих напрямів біографіки розробляється нині в річищі **регіональних і краєзнавчих досліджень**, що також знайшло відображення на сторінках УБ. Як уже згадувалося, в збірнику широко аналізувався *досвід краєзнавчої біографіки* (П. З. Андрухов, В. Т. Полек, П. П. Ротач, вип. 1; Л. В. Куценко, вип. 2; Т. П. Демченко, вип. 11; О. С. Гейда, вип. 12) та розроблялися *окремі аспекти її методики та методології* (О. І. Журба про персоналогічні аспекти інституціоналізації української регіональної археографії, вип. 2; В. Т. Петрикова про історіографію регіональної біобібліографії вітчизняного шевченкознавства, вип. 11; Н. І. Любовець про мемуарний потенціал ресурсів бібліотечного краєзнавства, вип. 12; Б. Техманська про методи використання краєзнавчої біографіки у шкільництві вип. 13; С. М. та Г. А. Міщуки про інформаційні ресурси регіональної біографіки обласних універсальних наукових бібліотек України, вип. 14). Також досліджувалися *особливості побутування в різних областях України окремих історико-культурних явищ, суспільних інституцій та ідей* (Н. Р. Галярник про популяризацію галицьким студентством творчості Т. Шевченка, О. Я. Рахно про вшанування пам'яті Т. Шевченка на Чернігівщині, вип. 11; О. О. Коник про підпільну бібліотеку у спогадах херсонських борців із царизмом, вип. 14; О. Є. Музичко про актуалізацію біографій героїв української минувщини у 1917–1921 рр. на півдні України, вип. 15), а також *діяльність у межах конкретних територій відомих осіб* (К. Т. Черкасова про О. Паліцин і Слобожанщину, вип. 3; О. В. Ятищук про Г. Ф. Квітка-Основ'яненко і харківський театр, вип. 4; В. С. Прокопчук про подільські сторінки в долі Т. Шевченка, Л. В. Яснорська про старожитності Чернігівщини у спадщині Т. Шевченка, вип. 11; С. М. та Г. А. Міщуки про Волинь в біографії і творчості Павла Тутковського, вип. 12). Чимало статей УБ присвячені *діячам місцевого рівня*, чий життєпис дають змогу глибше пізнати конкретику політичного, наукового та культурного життя України (О. В. Дручек та Л. А. Савенок про подолянина К. О. Копержинського, Н. Р. Миронець про волинянина Ф. Р. Штейнгеля, вип. 3;

В. Колесник про подолянина С. Стемповського, вип. 4; О. І. Шалак про подолянина С. Венгрженовського, вип. 6; М. В. Горбатюк про одеського просвітянина А. Ніковського, вип. 8; І. С. Зуляк про «західняка» І. Калиновича, вип. 9; Я. М. Матросов про катеринославця І. М. Трубу, вип. 12; П. А. Майборода про одесита Г. Готалова-Готліба, вип. 14). Низка робіт є «колективним портретом» діячів певної області чи міста України, об'єднаних за сферою діяльності, політичними чи іншими вподобаннями тощо (Г. В. Самойленко про Ніжинську філологічну школу, вип. 1; М. Ю. Костиця про священників — краєзнавців і дослідники Волині, вип. 14; В. В. Левченко про вчених-істориків Одеси, вип. 14, 15; Т. П. Демченко та І. Я. Каганова про уродженців Чернігівщини — діячів доби Центральної Ради, вип. 15; В. В. Томазов про бердянських купців Каралі (Караллі, Кораллі), вип. 16) чи *аналізом джерел та історіографії біографістики за регіональним принципом* (Любовець Н. І. «Основні тенденції розвитку мемуаристики Буковини (кінець XIX ст. – 30-ті роки XX ст.)»), вип. 9; С. М. Міщук та К. С. Мацелюх про історію Волині у студіях П. Абрамовича, вип. 15).

Так само широко досліджується на сторінках УБ **біографічна складова історії етнічних спільнот України**. Оскільки вони є повноцінною складовою вітчизняного історичного і культурного процесу та «колективного портрету» нації як суми всього спектру етнічного, культурного, конфесійного життя та політичної історії українських земель впродовж тисячоліть, а також етнічних українців і вихідців із України за кордоном. Зокрема, представлені у дослідженнях грецька (О. Є. Пилипенко про грецьких підприємців в Україні у XIX – на початку XX ст., вип. 4; О. Є. Музичко про грецьких істориків у др. пол. XIX – на початку XX ст., вип. 14; В. В. Томазов про купецькі роди Скараманга, вип. 13, та Каралі (Караллі, Кораллі), вип. 16) та польська (Г. В. Путова про Єпископа К. А. Недзьялковського, вип. 4; Л. Г. Рева про І. Вагилевича та проблему україно-польського порубіжжя, вип. 9; Н. М. Томазова про актрису Г. Мудру, вип. 14, та директорів Польського театру в Києві І. Липинського та О. Гордієнка-Летугіна, вип. 16) національні спільноти, а також долі представників кримськотатарського народу (Б. А. Короленко про хана Шагін-Гірея, вип. 7; А. А. Задерейчук про кримських татар в органах земського самоврядування Таврійської губернії, вип. 10).

Окрему групу досліджень становить низка матеріалів УБ, присвячених висвітленню проблем **внеску українців у світовий економічний, суспільно-політичний та культурний поступ**, зв'язків закордонного українства з Батьківщиною, творчого та наукового життя діаспори. На початку це були матеріали до біобібліографії

(О. М. Яценко про Д. Струка, вип. 3) та «штрихи» до біографії (І. В. Старовойтенко про С. Ерастова, вип. 5) діячів української діаспори. Згодом в окрему проблематику виділилося вивчення внеску української еміграції у розвиток бібліотекознавства, книгознавства й бібліографії (В. С. Прокопчук про І. І. Огієнка, вип. 9; Я. М. Матросов про І. О. Рудичіва, вип. 10; Т. І. Ківшар про П. Зленка (вип. 10) та М. Марунчака (вип. 16) тощо). Також досліджувалася біографічна діяльність Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка в Канаді (Т. І. Ківшар, вип. 12) та вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка українцями діаспори (К. В. Петриченко, вип. 11), персоніологічні аспекти організації політичного (О. І. Дзира про післяреволюційну політичну імміграцію до Канади, вип. 15), громадського (Ю. О. Бойко про Є. Чикаленка, вип. 10), наукового (О. В. Глушан про С. В. Бородаєвського, вип. 14) та мистецького (Т. І. Ківшар про Л. Палій, вип. 14) життя діаспори.

Із досвідом систематизації та аналізу наявних біографічних ресурсів прямо пов'язані публікації, що розкривають **здобутки українських бібліотек** у розвитку біографічних досліджень і біографічно-інформаційної діяльності (насамперед В. І. Попика). Саме в УБ вперше аргументовано обґрунтоване чільне місце напрацювань наукових книгозбірень для забезпечення дослідницької та видавничої біографічно-інформаційної справи в Україні. Нині збірник сповідує філософію формування чітких завдань послідовної інтеграції їхніх зусиль із діяльністю наукових установ, навчальних закладів, видавництва та інформаційних корпорацій у створенні друкованих та електронних інформаційних ресурсів, які б широко розкривали історичний і сучасний креативний людський потенціал України. Також у колі постійного інтересу дослідників принципи та форми адаптації бібліотеками України біографічного знання до можливостей і запитів користувача (наприкладі мережі бібліотек України для дітей, провідних публічних бібліотек тощо), а також дослідження біографіки як однієї з форм реалізації «діалогу поколінь» та формування історичної (національної) пам'яті. Тому окремим важливим спрямуванням наукових досліджень, що знайшли відображення на сторінках УБ, є бібліотекознавча біографіка (вивчення історичної спадщини та досвіду визначних вітчизняних діячів бібліотечної справи) та вивчення досвіду і можливих спрямувань розвитку вітчизняної бібліотечної біографіки. За ці два десятиліття в УБ були опубліковані *розвідки про багатьох бібліотеко- та книгознавців* і практиків бібліотечної справи як першої величини, так і менш знаних, як то: І. Вугмана (Т. І. Ківшар, вип. 9), О. В. Гурова (Н. В. Осіння, вип. 12), М. Дашкевича (Н. П. Марченко, вип. 10),

П. Зленка (Т. І. Ківшар, вип. 10), Калиновича (І. С. Зуляк, вип. 9), Д. Лисиченка (М. П. Чабан, вип. 3), М. Марунчака (Т. І. Ківшар, вип. 16), О. Мацюка (Ю. В. Наливайко, вип. 12), П. Морачевського (Л. А. Гнатенко та Т. І. Котенко, вип. 8), І. Огієнка (В. С. Прокопчук, вип. 9), С. Сірополка (Т. І. Ківшар, вип. 6, 7), Я. Стешенка (О. В. Кірієнко, вип. 6), О. Сокальського (І. В. Черняк, вип. 13), М. Ясинського (В. Т. Петрикова, вип. 15) та ін.

Також широко представлена в УБ історія української бібліотечної біографіки, скажімо, українсько-російські бібліологічні зв'язки (Т. І. Ківшар та Т. В. Новальська, вип. 8) чи становлення радянського бібліотекознавства в Україні (Т. І. Ківшар, вип. 9), а також обговорювалися проблеми її сучасного розвитку (до прикладу: біобібліографічна діяльність у стратегії розвитку провідних бібліотек України (О. В. Воскобойнікова-Гузєва, вип. 9) та місце і роль біобібліографічної діяльності в стратегії розвитку сучасних бібліотек (О. М. Яценко, вип. 16). Висвітлювався біографічний потенціал ресурсів університетських бібліотек України (С. М. та Г. А. Міщуки, вип. 16), бібліотечного краєзнавства обласних універсальних наукових бібліотек країни (С. М. та Г. А. Міщуки, вип. 14) та розкривалися можливості бібліотечного краєзнавства для вивчення мемуаристики (Н. І. Любовець, вип. 12). Аналізувався досвід і перспективи розвитку новітніх біографічних бібліотечних ресурсів, скажімо, перспективи створення вітчизняного електронного ресурсу «Українська мемуаристика» (Н. І. Любовець, вип. 10), досвід створення інформаційного ресурсу «Видатні педагоги України і світу» ДНПБУ імені В. О. Сухомлинського (А. М. Доркєну, вип. 9) та розділу «Видатні особистості» на веб-сайті ДНАББ імені В. Г. Заболотного (Д. О. Мироненко, вип. 13), формування шевченкіани на сайтах провідних бібліотек України для дітей (Н. П. Марченко, вип. 11) тощо.

Слід наголосити, що стрімкий розвиток і впровадження у практику інформаційно-бібліотечної діяльності новітніх високоінтелектуальних інформаційних технологій обумовив постійне розширення уявлень про інформаційні можливості і завдання біографічних ресурсів бібліотек. Усі зміни, проблеми та варіанти їх вирішень на цьому шляху знайшли своє відображення у матеріалах УБ. Якщо спершу йшлося про окремі питання програмно-комп'ютерного забезпечення досліджень із українознавства, біобібліографії, формування УБС (статті С. М. Брайчевського, Я. Д. Ісаєвича, В. С. Чишка, О. М. Яценка та ін., вип. 1, 2), то згодом на сторінках УБ порушувалися фундаментальні проблеми розвитку біографічних досліджень та формування вітчизняних біобібліографічних інформаційних ресурсів (В. І. Попик, вип. 3, 7, 9), а також досліджувалися різнотипні джерела, скажімо, російські довідкові ви-

дання (В. І. Попик, вип. 6) чи електронна Шевченкіана (В. І. Попик, вип. 11), та тенденції створення окремих видів інформаційних ресурсів, скажімо, рукописної та друкованої україніки (І. В. Пасько, вип. 4). Ключовим залишалося також питання оцінки значущості персоналії при включенні до того чи іншого ресурсу (Ю. В. Вернік, вип. 6).

Результатом загального піднесення біографічних досліджень та утвердження біографіки як одного з провідних напрямів вітчизняної соціогуманітаристики стало розширення меж біографічної тематики. Зокрема до неї активно увійшла проблематика інтерпретації біографічної інформації для дітей і юні та відображення дитинства в біографіці. Так, образ Тараса Шевченка у шкільних підручниках історії проаналізувала Н. К. Гончаренко, а шевченкіану на сайтах провідних бібліотек України для дітей Н. П. Марченко (вип. 11). Активно розроблялася також проблематика порівняльного вивчення залучення біографічної інформації в освітні процеси в Україні та сусідніх країнах. До прикладу, роль і місце життєписів визначних людей краю в історичній шкільній освіті Польщі розкрила Б. Техманська (вип. 13), а С. М. Ляшко проаналізувала російський «Історико-культурний стандарт» (вип. 16).

Та все ж найцікавішими нам видаються матеріали, присвячені окремим персоналіям. Адже саме еволюція в відборі персонажів для життєписів і в формах життєписання, яка відбулася на сторінках УБ, найбільш яскраво окреслює ті кардинальні зміни, що відбулися в українській біографістиці упродовж цих десятиліть. Так, на увагу заслуговують науково-біографічні нариси, вміщені у традиційній для збірника рубриці «Біографічні та генеалогічні розвідки», котрі охоплюють різні проблемно-тематичні зрізи осмислення життєпису та повертають до української національної спадщини маловідомі чи однобоко висвітлені імена, розкривають недосліджені сторінки діяльності низки громадських і наукових товариств, поглиблюють вітчизняний краєзнавчий дискурс і персонологічну складову історії окремих галузей української науки. Серед постатей, чий життєпис і доробок здебільшого вперше в Україні були широко та цілісно представлені саме на сторінках «Української біографістики», родини Гамченків, Лип і Маслових, С. В. Бородаєвський, С. М. Булгаков, Є. С. Бурксер, М. Ветухів, Ф. Вовк, М. П. Дашкевич, Я. Р. Дашкевич, Г. А. Гамов, О. В. Гуров, О. О. Котляревський, С. Кушніренко, О. Я. Мацюк, М. М. Могилянський, Н. В. Молчановський, Ю. Мрочковський, І. І. Огієнко, В. Т. Полек, Н. В. Пучківська, І. О. Рудичів, П. І. Рулін, С. О. Сірополко, Є. Є. Слуцький, І. М. Труба, Ф. Г. Туманський, П. А. Тутковський, А. Г. Халмурадов, Д. Чижевський та багато інших.

Матеріали збірника загалом відзначаються новизною запропонованих дослідницьких підходів і розмаїттям у доборі персоналій, серед яких поряд із гуманітаріями (істориками, фольклористами, політиками, книго- та літературознавцями, митцями й філософами) достойне місце посіли архітектори, біохіміки, військовики, геологи, духівництво, лікарі, містобудівники, фізики тощо. Найбільшу кількість розвідок за ці роки було присвячено вітчизняним науковцям різних поколінь і сфер діяльності (до прикладу, М. Боголюбову, (вип. 10), С. Бородаєвському (вип. 12), О. Бочковському (вип. 15), М. Ветухіву (вип. 10), Г. Готалову-Готлібу (вип. 14), О. Гурову (вип. 12), В. Доманицькому (вип. 6), В. Каразіну (вип. 13), А. Лободі (вип. 13), О. Міляху (вип. 13), Є. Слуцькому (вип. 5) С. Томашівському (вип. 10), М. Цитовичу (вип. 9) та ін.). Далі по низхідній розташувалися політичні та громадські діячі (В. Винниченко (вип. 16), М. Драгоманов (вип. 9), М. Жерлїцин (вип. 15), А. Кисель (вип. 7), В. Левинський (вип. 8), І. Липа (вип. 12), А. Ніковський (вип. 8), В. Старосольський (вип. 4, 9), П. Стебницький (вип. 15) та ін.), історики (Я. Дашкевич (вип. 9), П. Кеппен (вип. 3), Ю. Кондуфор (вип. 16), Н. Молчановський (вип. 7), П. Рулін (вип. 7), В. Чишко (вип. 3, 7) та ін.), літератори (М. Волошин (вип. 5, 15), С. Єфремов (вип. 15), Г. Квітка-Основ'яненко (вип. 4), О. Кониський (вип. 10), С. Кушніренко (вип. 10), Леся Українка (вип. 6), Г. Хоткевич (вип. 8), І. Франко (вип. 6), Т. Шевченка (вип. 11) та ін.), діячі бібліотечної справи (І. Вугман (вип. 9), П. Зленко (вип. 10), М. Марунчак (вип. 16), І. Огієнко (вип. 9), С. Сірополко (вип. 6, 7), О. Сокальський (вип. 13), М. Ясинський (вип. 15) та ін.), церковні діячі (Августин Гіппонський (вип. 10), С. Булгаков (вип. 5), К. Недзялковський (вип. 4), А. Шептицький (вип. 16) та ін.), митці (С. Бондарчук (вип. 3), М. Бурачек (вип. 11), О. К. Держинська (вип. 5), Г. Мудра (вип. 14), О. Палїцин (вип. 3), М. Садовський (вип. 15), Г. Совачова (вип. 11) та ін.), музики (С. Гулак-Артемівський (вип. 11), Ф. Шаляпін (вип. 9) та ін.), військовики (О. Жуковський (вип. 15), М. Милорадович (вип. 5) та ін.), купці (роди Скараманга, Каралі (Караллі, Кораллі) та ін.), лікарі (Н. Пучківська (вип. 12), А. Річинський (вип. 8) та ін.), спортсмени (В. Колотов (вип. 3) та ін.), фольклористи (С. Венгрженівський (вип. 6) та ін.), а також архітектори та кораблебудівники.

Як уже вказувалося, широко представлені також постаті, чий творчий доробок засвідчив цілісність і проукраїнську орієнтованість світогляду та особистісного вкладу вченого, не залежно від його національної приналежності чи місця перебування впродовж життя (скажімо, С. В. Бородаєвський, А. Г. Халмурадов, І. М. Труба та ін.). Низка статей позначені намаганням віднайти способи опису персо-

налій, які хоч і належали до консервативного табору, проте сприяли розбудові вітчизняних інституцій чи культури загалом (наприклад, М. М. Цитович).

Якщо аналізувати форми та методику творення життєписів окремих персоналій, про які йшлося на сторінках УБ, слід визнати, що й досі найчастіше автори звертаються до класичної біографічної розвідки з лінійною структурою викладу матеріалу, зосереджуючи увагу здебільшого на новизні та достовірності фактологічного наповнення життєпису. Саме так побудовані оповіді про М. Балліна, В. Котарбінського, Т. Зіньківського, М. Славінського, Д. Лисиченка, С. Березняка, Б. Остащенко-Кудрявцева, К. Копержинського, Х. Кудринського, Д. Г. Струка, В. Колотова (вип. 3), З. Копистенського, К. А. Недзялковського, С. Стемповського, Г. Яструбецького, О. Колесникова, В. Старосольського (вип. 4); М. Милорадовича, К. Держинську, Є. Слуцького, С. Булгакова (вип. 5); В. Доманицького (вип. 6); Н. Молчановського, П. Руліна (вип. 7); П. Морачевського, А. Ніковського, В. Левинського, А. Річинського (вип. 8); М. Цитовича, В. Старосольського (вип. 9); М. Ковалевського, О. Кониського, І. Рудичіва (вип. 10); Г. Совачову (вип. 11); О. Мацюка, О. Гурова, І. Трубу (вип. 12) та О. Жуковського (вип. 15).

Гуманізація біографічних студій і загальна патріотична настроєність у суспільстві призвели до посиленого інтересу дослідників до з'ясування родових коренів і загалом родинних зв'язків (та навіть родинності як такої!) персонажів української історії та культури. Генеалогічні студії (В. П. Ляхощкий про М. Василька, Н. Р. Миронець по Ф. Р. Штейнгеля, Б. М. Філіпченко про свій рід, вип. 3; Н. П. Бондар про рід Борозн, вип. 4; В. В. Томазов про грецькі купецькі роди, вип. 13, 16 та ін.) поступово доповнилися специфічними родовідними пошуками в межах новітніх баз даних (Т. В. Котлярова про рід Марковичів (Маркевичів), вип. 10). Звичні для радянської біографістики «історії династій» (І. С. Івченко про дендрологічні династії, вип. 3) перетворилися на багатоаспектні «колективні портрети» родичів, пов'язаних спільною сферою діяльності (О. І. Ємчук про родину Маслових, вип. 10; І. В. Старовойтенко про родину Чикаленків, вип. 7; С. В. Кучеренко про Івана та Юрія Липи, вип. 8) чи походженням (Т. В. Чухліб про генералітет Російської імперії українського походження, вип. 10). А дослідження «домашнього» оточення персони (В. М. Корпусова про київських друзів М. Волошина, вип. 5) переросло в дослідження побутової історії окремих страт суспільства (О. О. Тригуб про український нобілітет на прикладі родини Ф. Туманського, вип. 10) чи з'ясування функціонування на рівні родини певних суспільних меседжів (І. В. Яковлева про «жіноче питання» на прикладі родини Грінченків) тощо.

Так само значних трансформацій зазнало упродовж цих десятиліть розуміння «колективної біографії». Спершу йшлося лише про відтворення цілісного уявлення про групу людей, поєднаних фаховим, громадським, родинним чи іншим дискурсом (О. В. Бугаєва про Музичне товариство імені М. Д. Леонтовича, вип. 3, 4; С. Г. Водотика про українських історіографів 1920-х рр., М. Ю. Костриця про священників — дослідників Волині, вип. 3; Н. О. Рижева про кораблебудівників України, О. Є. Пилипенко про грецьких підприємців в Україні у XIX – на початку XX ст., вип. 4). На жаль, саме ця тенденція при незначних трансформаціях є панівною в творенні «колективної біографії» й досі (С. Г. Іваницька про керівництво Української демократично-радикальної партії, вип. 7; А. А. Задерейчук про кримських татар в органах земського самоврядування Таврійської губернії, вип. 10; К. М. Нагайко про персональний склад Київської Української Громади, вип. 14; Н. В. Осіння про вчених-геологів і гірників України XIX – початку XX, вип. 16 тощо). Зокрема вона простежується в дослідженні наукових шкіл (до прикладу: В. В. Томазова та А. А. Халмурадової про А. Г. Халмурадова як представник української школи біохімії вітамінів, вип. 3; Л. Ю. Медовкіної про вплив вихованців Казанської духовної академії на розвиток української науки 1920–1930-х рр., вип. 10; Д. О. Мироненко про перших дійсних членів Академії архітектури УРСР, вип. 14 тощо).

Та з часом науковців почав цікавити вплив певного середовища на формування особистості (Л. С. Генералюк про вплив культурної аури садиб українського дворянства на картину світу Т. Г. Шевченка, вип. 8), контекст колективної пам'яті (С. М. Ляшко та С. Г. Іваницька «Шевченківські роковини в житті та творчості Михайла Могилянського в контексті теорії колективної пам'яті», вип. 11) та «спільнодії» доби на формування й цілепокладання окремих груп діячів (Н. І. Миронець про українську інтелігенцію 1920–1930-х рр., вип. 10; І. І. Стамбол про вплив Української революції 1917–1921 рр. на учасників «Братерства Тарасівців», В. В. Левченко про її роль у долях вчених-істориків Одеси, вип. 15).

Також дослідники спробували застосовувати до груп осіб новітні методологічні підходи роботи з біографією як такою (В. В. Левченко «Інтелектуальна біографія — ключова модель дослідження історії генерацій вчених-істориків Одеси», вип. 14), іконографічні (Г. М. Юхимець та І. І. Цинковська «Гетьмани України на гравірованих портретах початку XIX ст.», вип. 16) та просопографічні (С. М. Ляшко про постійну комісію УАН–ВУАН для складання біографічного словника діячів України, вип. 12) аспекти дослідження.

Та сучасна українська біографіка вирізняється багатоманітністю тематичних напрямів та жанровим розмаїттям. Відтак і біографістика за роки незалежності почала відходити від традиційних підходів до життєписання, все більше розширюючи головні проблемно-тематичні напрями біографічних досліджень, поглиблюючи та урізноманітнюючи методологію. Одним із здобутків УБ є послідовний відхід у публікаціях від лінійної біографії на користь біографії стереоскопічної, від накопичення фактів до їх синтезу та аналізу. Адже тільки у багатомірному відображенні, у цілісності зв'язків і яскравості деталей долі українських достойників перестають слугувати тьмяним тлом буття сусідніх народів, перетворюючись на живе світло вітчизняної історії. Поряд із цим в умовах посилення міждисциплінарного дискурсу у вітчизняній гуманітаристиці проглядається чітка тенденція до всебічного охоплення та залучення інструментарію суміжних дослідницьких галузей, особливо чітко помітна у царині історичного дослідження розмаїтих «просторів» людської самоідентифікації (скажімо, громадівський рух, академічне співтовариство чи спільноти на еміграції).

Поряд із класичними зразками ювілейних біографічних розвідок (О. Є. Тверитникова до 110-річчя з дня народження О. М. Міляха, В. В. Патик до 145-річчя від дня народження А. М. Лободи, вип. 13) та портретів «на тлі епохи» (В. А. Студінський по Ю. Мрочковського, О. Л. Якимюк про Є. С. Бурксера, вип. 10) увагу дослідників почали привертати просопографічні дослідження життєписів окремих діячів (С. М. Ляшко про М. М. Могилянського, вип. 6; М. В. Горбатюк про І. Франка та Лесю Українку, вип. 6) та відомих родів військових (С. М. Ляшко про рід Гамченків, вип. 9), купців (В. В. Томазов про рід Скараманга, вип. 13) тощо. Долучилися автори УБ і до гендерних студій, котрим притаманне розкриття суспільних процесів крізь виміри людської діяльності знаних і мало відомих співвітчизниць. Якщо на початках йшлося лише про повноцінне висвітлення долі відомих діячок вітчизняної історії, культури та науки (скажімо, М. В. Горбатюк про Лесю Українку, вип. 6; Р. Д. та Д. О. Михайлови про Гертруду-Олиславу, вип. 7; Л. О. Шеремета про Н. О. Пучківську, вип. 12), згодом гендерні дослідження почали розвиватися на стикові з вивченням української діаспори (Т. І. Ківшар про Ліду Палій, вип. 14) та національних спільнот України (Н. М. Томозова про Ганну Мудру, вип. 14), у загальному соціокультурному контексті розуміння «жіночого питання» (І. В. Яковлева про родину Грінченків, вип. 16) та методології реконструкції жіночої біографії (Л. І. Буряк про В. С. Житецьку). Водночас, у життєписах з'явилися елементи компаративного дослідження. Це може бути традиційний розгляд постаті,

котра належить кільком культурам, у її наближенні саме з українським контекстом, скажімо: «Російський історик І. Є. Забелін і Україна» (С. М. Ляшко, вип. 5), або «Федір Шалєпін в Україні» (О. В. Москалець, вип. 9). Також робилися спроби порівняти погляд на одну й ту саму постать дослідників різних галузей знання (Марченко Н. П. «Микола Павлович Дашкевич: визнаний і незнаний діяч української науки», вип. 6), або розглянути постаті достойників як у порівнянні один з одним за гендерними мітками, так і в різних сферах їхньої щоденної реалізації (Горбатюк М. В. «Іван Франко та Леся Українка у літературі, громадських справах і у буденному житті», вип. 6) тощо.

Також почали з'являтися зразки концептуальних життєписів, в основі яких лежить намагання дослідника задати нову парадигму біографічного бачення людини, зокрема крізь призму української ментальності, з урахуванням вітчизняного досвіду проживання біографії, ціннісних орієнтирів та ідеалів. Серед таких спроб стаття Н. П. та Я. Ю. Марченків про Августина Гіппонського як тип «Людини Віри» (вип. 10) та розвідка П. А. Майбороди про Г. Готалова-Готліба як тип «чиновника від науки» (вип. 14), дослідження І. І. Стамбола процесів вибудовування біографії як слідування ідеології на прикладі життєвого шляху І. Липи (вип. 11) та спроба О. В. Глушан створення інтелектуального профілю вченого на прикладі С. В. Бородаєвського (вип. 12), відстеження О. І. Вовк психологічних сюжетів у структурі вітчизняних історико-біографічних наративів на прикладі життєпису В. Каразіна (вип. 13) та обґрунтування Л. І. Буряк інсталяції як біографічного конструкту на прикладі долі Г. Житецького (вип. 15) тощо.

Окремої уваги варті дослідження, що залучають до сфери біографістики мовознавчі методи задля встановлення родовідних зв'язків персони чи й ширших контекстів її біографії (Менжулін В. І. «Freud в Україні: транслітерація у світлі біографії», вип. 5; Котлярова Т. В. «Рід Марковичів (Маркевичів) у базі даних „Персоналії” Інституту біографічних досліджень НБУВ», вип. 10).

Підсумовуючи, маємо наголосити, що більше, ніж за два десятиліття свого існування збірник «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica» став загально визнаною платформою найґрунтовніших фахових дискусій у біографічній сфері. На його основі виникли нові для української науки дослідницькі напрями, як то: вивчення досвіду і сучасних проблем світової і вітчизняної біографіки (В. С. Чижко, С. М. Ляшко, В. І. Попик), вдосконалення методичних засад довідкової біографістики, її моделей і жанрів (С. М. Ляшко), формування електронних ресурсів

біографічної інформації (О. М. Яценко, О. Л. Вернік), розширення джерельної бази біографічних досліджень (С. М. Ляшко, В. І. Попик, О. М. Яценко, Н. І. Любовець, О. В. Бугаєва), застосування біографічної інформації для вивчення міжетнічних і міжкультурних взаємодій, патріотичної консолідації українського суспільства (В. І. Попик); дано значний поштовх розвитку сучасної персональної бібліографії (О. М. Яценко, Н. І. Любовець), бібліотечної біографіки (Т. І. Ківшар), гендерної біографіки (Л. І. Буряк), музичної біографіки (О. В. Бугаєва), слов'язознавчої біографіки (І. І. Стамбол), вивченню виховного значення біографічної літератури для дітей та юнацтва (Н. П. Марченко); запропоновано нові формати досліджень із «класичних» напрямів гуманітаристики, нерозривно пов'язаних із біографікою — мемуаристики (Н. І. Любовець), біографічної археографії (С. М. Ляшко, Т. І. Ківшар, О. В. Бугаєва), поширення в суспільстві біографічного знання, форм і методів комунікації з читацькою аудиторією та видавничими й інформаційними структурами, піднесення ролі у цій роботі бібліотек (Л. І. Буряк, Н. П. Марченко, І. І. Стамбол).

Нині збірник наукових праць «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica» — спеціальне загальноукраїнське продовжуване видання в галузі теорії біографістики, історичної біографіки та методики формування ресурсів біографічної інформації, в якому публікуються праці широкого кола вітчизняних дослідників-біографістів — учених авторитетних академічних наукових установ, вищих навчальних закладів і дослідницьких осередків, а також учених і спеціалістів провідних наукових бібліотечних установ із усієї України.

Спільнота однодумців-біографістів, яка сформувалася навколо Інституту біографічних досліджень НБУВ, поступово набирає рис повноцінної наукової школи, в середовищі якої нуртує невпинний процес творчої співпраці колективу вчених і спеціалістів різних поколінь із усіх куточків України. Дослідження визнаних фахівців сусідять із першими вдалими спробами їхніх молодих колег, унаочнюючи спадкоємність української біографічної традиції та явну перспективність цього напрямку новітньої гуманітаристики.

Зважаючи на все зростаючу популярність і затребуваність біографічних публікацій, урізноманітнення жанрів історико-біографічної літератури, формування біографічних ресурсів нового покоління, збірник поряд із Українським національним біографічним архівом (<http://biography.nbuv.gov.ua/>) надає наукове підґрунтя та методологічні основи для подальшого підвищення інтересу українців до життєвого шляху, звершень та індивідуальних людських рис як відомих діячів минулого, так і рядових учасників історичних подій, власних коренів і родинної історії. Водночас він є платформою для обгово-

рення новітньої теорії, методики та практики біографічних досліджень, біобібліографії та формування електронних біобібліографічних ресурсів, апробації різних форм і жанрів наукових історико-біографічних досліджень.

1. *Бездрабко В. В.* Сучасний стан і перспективи розвитку вітчизняної біографістики [Текст] / В. В. Бездрабко // Укр. біографістика. – 2016. Вип. 14. – С. 29–49.
2. Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання : колективна монографія [Текст] / [В. І. Попик (кер. проекту), Н. І. Любовець, О. М. Яценко, С. М. Ляшко та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 272 с.
3. *Ляшко С. М.* Джерельна база біографічних досліджень: загальне і особливе / С. М. Ляшко // Укр. біографістика. – 2011. – Вип. 8. – С. 27–50.
4. *Ляшко С. М.* Поняття «Наукова біографія» у теорії та практиці історико-біографічних досліджень / С. М. Ляшко // Укр. біографістика. – 2013. – Вип. 10. – С. 25–47.
5. *Марченко Н. П.* Людський вимір української історії [Текст] : до 20-річчя від дня заснування збірника наукових праць «Українська біографістика=Biographistica Ukrainica» / Н. Марченко // Укр. літературна газета. – 2016. – № 7 (169), 8 квіт.
6. *Попик В. І.* Ресурси довідкової біографічної інформації: історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія [Текст] / Володимир Попик ; відп. ред. Л. А. Дубровіна ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 518.

REFERENCES

1. Bezdrabko, V. V. (2016). *Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku vitchyznianoï biohrafistyky* [Current state and prospects of development of domestic biography]. *Ukrainian Biographistics = Biographistica Ukrainica*, 14, 29–49. [in Ukrainian].
2. Popyk, V. I. (2013). *Resursy dovidkovoï biohrafichnoï informatsii: istorychnyi dosvid formuvannia, suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku : monohrafiia* [Resources of references biographical information, historical experience of formation, current status, problems and prospects]. V. I. Vernadsky Nats. Library of Ukraine. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Lyashko, S. M. (2011). *Dzherelna baza biohrafichnykh doslidzhen: zahalne i osoblyve* [Source database of biographical research: general and special]. *Ukrainian Biographistics = Biographistica Ukrainica*, 8, 27–50. [in Ukrainian].
4. Lyashko, S. M. (2013). *Poniattia «Naukova biohrafia» u teorii ta praktysii istoryko-biohrafichnykh doslidzhen* [The term “Scientific biography” in the theory and practice of historical and biographical research]. *Ukrainian Biographistics = Biographistica Ukrainica*, 10, 25–47. [in Ukrainian].
5. Marchenko, N. P. (2016). *Liudskyy vymir ukrainskoï istorii: do 20-richchia vid dnia zasnuvannia zbirnyka naukovykh prats «Ukrainska biohrafistyka=Biographistica Ukrainica»* [Human Dimension of Ukrainian His-

- tory: To the 20th Anniversary of the Establishment of a Collection of Scientific Works “Ukrainian Biographics = Biographistica Ukrainica”]. Ukrainian literary newspaper, No. 7 (169), 8 apr. [in Ukrainian].
6. Popyk, V. I. (Ed.). (2016). *Vitshyzniani resursy biohrafichnoi ta biobibliohrafichnoi informatsii: problemy formuvannia i vykorystannia : kolektivna monohrafiia* [Domestic resources of biographical and biobibliographic information: problems of formation and use: collective monography]. Kyiv: V. I. Vernadsky Nats. Library of Ukraine. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 07.11.2018 р.

Marchenko Nataliia, Candidate of Historical Sciences, Senior Research Fellow of the Institute of Biographical Researches of VNLU (Kyiv);

Patyk Viktoriia, Candidate of Historical Sciences, Senior Research Fellow of the Institute of Biographical Researches of VNLU (Kyiv).

“Ukrainian Biographics = Biographistica Ukrainica”: fixation and transformation of biographical discourse in Ukraine.

The article analyzes publications of the scientific collection “Ukrainian Biographical Science = Biographistica Ukrainica” (1996–2018). The main directions of biographical publications are outlined and their informational capabilities are revealed.

The collection is a recognized platform for the most profound professional discussions in the field of biography in Ukraine. On its basis, new research areas for Ukrainian science have emerged and are developing (studying the experience and current problems of world and domestic biography science, improving the models and genres of reference biographical science, developing electronic resources of biographical information, expanding the source base of biographical research, using biographical information for the study of interethnic and intercultural interactions, patriotic consolidation). The authors of “Ukrainian Biographical Science” gave a significant impetus to the development of modern personal bibliography, research into library, gender, musical, Slavic biography science, the study of the educational value of biographical literature for children and young people. New forms of research into “classical” areas of humanitarianism, related to biography science — memoiristics, archaeography, the distribution of biographical knowledge in the society, forms and methods of communication with the reader’s audience and publishing and information structures, and raising the role of libraries in this work are also suggested.

Key words: biographical science, Institute of Biographical Science, scientific collection, biographical community, sources of biographical research.

Марченко Н. П., кандидат исторических наук, старший научный сотрудник Института биографических исследований НБУВ (Киев);

Патык В. В., кандидат исторических наук, старший научный сотрудник Института биографических исследований НБУВ (Киев).

«Украинская биографистика = Biographistica Ukrainica»: фиксация и трансформация биографического дискурса в Украине.

В статье анализируются публикации научного сборника «Украинская биографистика = Biographistica Ukrainica» (1996–2018 гг.). Очерчены основные направления биографических публикаций и раскрыты их информационные возможности.

Сборник является признанной платформой профессиональных дискуссий в биографической сфере в Украине. На его основе возникли и развиваются новые для украинской науки исследовательские направления (изучение опыта и современных проблем мировой и отечественной биографики, совершенствование моделей и жанров справочной биографистики, формирования электронных ресурсов биографической информации, расширение источниковой базы биографических исследований, применение биографической информации для изучения межэтнических и межкультурных взаимодействий, патриотической консолидации). Авторами «Украинской биографистики» дан значительный толчок развитию современной персональной библиографии, исследованиям библиотечной, гендерной, музыкальной, славяноведческой биографики, изучению воспитательного значения биографической литературы для детей и юношества. Также предложены новые форматы исследований «классических» направлений гуманитаристики, связанных с биографикой, — мемуаристики, археографии, распространение в обществе биографического знания, форм и методов коммуникации с читательской аудиторией и издательскими и информационными структурами, повышение роли в этой работе библиотек.

Ключевые слова: биографистика, Институт биографических исследований, научный сборник, биографическое сообщество, источники биографического исследования.